

لکھنؤ۔ ۱۹۵۵ء

سلسلہ اولیاء سرحد ۳

راکب تلوک ریوہ سرحد اشاعت سلسلہ کتب
۱۲

دتر نکر و جی صاب
علیہ الرحمة

لیکونکے۔
نصر اللہ خان نصر

ہومے کل مارچ ۱۹۵۵ء

خوزونکے۔

ڈاک بی قوی صوبہ سرحد لوی مرکز برتاکال
زپینیاور پاکستان

تعداد:- ۱۰۰۰ قیمت - خلو آنے (۴۰)

منظور عام پریس پینیاور کتب چھاپ شو

سریزہ

دَ فیرنگیا دِشمن دِترنگزوحاجی صاحب (حضرت فضل واحد) دِثووند حالہ ما
 ہتھکلہ دِا تفصیل سرہ نہ دو لیکلی کہ چرپے دِملک (پاکستان) دِ فیرنگیا
 بادشاہی و۔ ہغوی دِوہہ تنگ نظری وُو کہ چاہے ہغو خلاف یوہ فقرہ ہم
 او لیکلہ نوپہ جیا کین بہ ئے نہ پر بخود و۔ مثلاً دِجرمن دِسٹائن دِلام چاہیہ
 دِکوہا حُکمل خیلو سرور شاعر لیکلہ وہ نو مخی سرہ ئے ٹھغہ وینو و حکم او کو
 ہغہ غریب بے وُرزے مفرور شو۔ دغہ رنگ پہ زرگو نو قوم پرست خلق
 دِانگریزانو دِلاس خوار و زار او تباہ شوی وُو کہ چر دِترنگزوحاجی صاحب
 دغہ سوانح عمری ما دِ فیرنگیا نو زمانہ کین چھاپ کرے وے نو دا یقینی
 خبرہ وہ چہ حماد اکتاب بہ ئے ضبط کرے و او خدا خبر چہ ماسوہ بہتہ
 چل کو نو خوشکر دِچہ دِھغو حکومت نشستہ مخون خیل آزاد اسلامک پاکستان
 دِ۔ دِخیلو بزکرانو صحیح حالات پہ خلاص مت چھاپ کو لے شو چہ مخون نور
 روزہ تر عبرت و اخلی۔ زہ دِسنتر لریکار دِ آفس صوبہ سرحد پینا دِایر کٹر آف
 ارکا ئیز دِیر مینو یم چہ ہغوی ما دِریکار دِ آفس لایبیری نہ کتابونہ دِترنگز
 حاجی صاحب سوانح عمری لیکلو سلسلہ کین کتو دیا راکو مافد۔

نصرت اللہ خان صاحب مارچ ۱۹۵۱ء

د ترنگزو حاجی صاحب

د ترنگزو حاجی صاحب اصلی نوم فضل واحد دے اود پير
 فضل احمد صاحب خوی دے - ددوی کورنی د هشتنگر پير
 بودلے بابا اولاد کښن شمیر لے شی - د فضل واحد مور بی بی د حضرت
 کاکا صاحب رحیمکار د نمسے ده - مالا کنډا کښن د توپه علاقے ده
 فضل واحد د چار سده تحصیل ترنگزو نوم تاریخی کلی کښن ۱۸۵۶ء
 کښن زیکید لے دے - چه غوڅک شوسترکے خود شوے - خپلو
 همولو سره به ئے چه لوبے کو لے نو چوچه پير " ورته هغو وے - چه
 لله هوبنیا ر شو - مور پلار جهاعت کښن په سبق کښن د لوبو - چه
 شونډه ئے شنه شوه اود پر تو غاښ نهی کولو شو نو بر تھکال پښو
 ته ددینی سبق زد کړے دپاره راغے - دے کلی کښن ئے خلور کاله

تیر کرہ۔ دھغہ زمانے طالبان کبش منڈھبی جوش بہ پیر زیات
 وو۔ اوڈ غزا عاشقان۔ فضل واحد ہم دھغہ زمانے طالب دو
 دہ بانڈ ہم د طالبانوا اثر او شو۔ چہ دحدیشو کتابونہ بے برتھمال
 کبش او نوستہ۔ بیا واپس خیل کلی تہ لاہو۔ خیلہ زمینداری
 بے شروع کرہ۔ دغہ وُرزو کبش د کلی خاموسرہ حجرہ کبش ناستہ
 پاستہ شروع کرہ۔ حبیب اللہ ورسرہ دوستی جوہ کرہ۔ شہ موڈ
 پس د بد قسمتی نہ د حبیب اللہ دوستانہ غلچیکوسرہ شوہ۔ اوھغو
 سرہ بہ بے داہے دوپے کوئے۔ دوی یوہ وُرز فضل واحد ہم حان
 سرہ د شپے دیومور کور کنڈر کوہ دیارہ بوتلو۔ فضل واحد چہ دے
 سرہ لغہ کورتہ لاہو وھلتہ بے پہ کٹ کبش یوہ خوانہ بنیمہ اولید
 خریدید۔ د سپینو کالی بے پہ غارہ اولاسونو کبش پراتہ وو۔ یور کوئے
 ماشوم ورسرہ اہخ کبش پروت دو خیلہ کتہ کوتہ بے رودلہ او
 ستوروسرہ بے خیلہ ژبہ کبش خبے کوئے۔ فضل واحد چہ دا
 منظر اولید نوڈ پیرے حیا او شرم نہ پر خولے راغے۔ حبیب اللہ
 او دھغہ ملگری بے حان سرہ دکورہ تش تور واپس راوستہ۔ هغو

پہ لارہ کنس حبیب اللہ تہ پیرے خبرے اوکھے چہ سہی
 سہی تہ نہ کورے خودلہ درے۔ داسے بنہ بنکارمود
 ککو تو او تو۔ خہ مودہ پس حبیب اللہ دیو سہی پہ سہی
 روپی وا خستے۔ حان سرہے اُجرتی قاتلان ملگری کرہ
 دبد و شامتنو نہے فضل و احد پیرہم حان سرہ روان
 کرو۔ دھغہ سہی کور تہ چہ ورنہ و تل۔ ہغہ غولی
 کنس بے غمہ اودہ پروت وو۔ فضل و احد پیر چہ دچا
 کذار کو لو نو چائے لاس او نیو۔ دہ چہ اخوادینجا او کتہ
 جُخت ہیئتو نہ و۔ حیران شو۔ چہ بیائے پر کذار کو
 نو بیا ورنہ چالاس او نیو۔ اوہییت ناک غیبی آواز پیر
 او شو۔ فضل و احد ہا تہ خدا ی پاک دے کار و نولہ
 نہے پیدا کرے۔ فضل و احد پیر باند ہییت راغ
 دد غہ کورہ پہ منہ را او تو۔ حبیب اللہ او دھغہ ملگری
 دہ نہ پیر زیات خفہ شو۔ ورتہے ووے نن شپے نہ پس
 تاسوہ حمونہ دوستی پاتے دہ۔ حمونہ روپی دیتی کرے۔

فضل و احد پیر چہ کورتہ راغے توبہ استغفار شہ - چہ اودہ
 شو خوب کبش ورلہ یو بزرگ راغے ورتہ ئے وے - پیر صاحب!
 تہ اللہ تعالیٰ د خیلو بند کا نو خدمت لہ پیدا کرے - نہ
 چہ تہ ازار ورتہ اود سوے - فضل و احد دیر شومند
 شو - خوب کبش تر بیعت او کرو - چہ سحر شو فضل و احد
 پیر د جماعت کوپت اوینود - دج د سفر و رزے چہ رانزد
 شوے بیت اللہ شریف تہ لارو - دج کو لونہ پس خیل کلی
 تہ راغے - بنہ کارونہ ئے شروع کرے -

۱۸۹۷ء کبش چہ انگریز ا فو مالا کنہ بانیا لام تہ لے وو - چتر
 تہ ئے نو خرنہ خیجول نو سرتور فقیر (سعد اللہ) اود حضرت
 اخون صاحب سوات مرید ہہے ملا صاحب (نجم الدین
 اخونزادہ) مقابلے تہ د قبائلو لبکرے راوستے وے - دغہ
 لبکر و کبش فضل و احد پیر ہم وو - چہ خہ وخت حضرت
 نجم الدین اخونزادہ د فرنگیا نو د چکدرے پہ قلعہ اور لکلو
 دغہ وخت کبش ورسرہ فضل و احد پیر اود توتے علاقے لبکر

ہم دو۔ دے غزانہ پس حاجی فضل واحد مہمند و تہ
 لاہو۔ حضرت بنجہم الدین اخونزادہ نہ نے لاس نیوہ اوکرو
 سنہ ۱۹۰۲ء کبش چہ ہوی ملا صاحب رو دے فانی دنیانہ
 سفر اوکرو نو د ترنگز و حاجی صاحب رو حضرت بنجہم الدین
 اخونزادہ د ماڈون حضرت صوفی صاحب عالم کل نہ تجید
 د بیعت اوکرو۔ صوفی صاحب ورلہ پتکے اد تورہ تبر کاو کرہ
 خیل خلیفہ نے کرو۔ سنہ ۱۹۰۸ء کبش حاجی صاحب فضل واحد
 دوبارہ حج لہ لاہو۔ دج نہ چہ والپس وطن تہ راغے۔ نو
 امر معروف خیلہ علاقہ کبش پہ جار شروع کرو۔ د نیرنگیانو
 ترویرہ پیدا شوہ۔ د سرحد حکومت اوینو۔ درے کالہ نے
 قید کرو۔ لیکن بیائے پہ دروند ضمانت پرینس۔ حاجی فضل
 واحد پیر د ترنگز و حاجی صاحب بانہ مشہور شو۔ د پینسور
 ضلع کبش د خراب رسمونو اورو اجونو خلاف جہاد شروع کرو
 مثلاً پہ نور خور روپی آخستل نے بند کرہ۔ پہ زرکونو و دہ
 نے شرعی طور سرہ د خلق اوکرہ۔ خلق نے د لکھونو روپو د

قرضدارو نہ پچ کرے۔ دُستی مذهب سخت پابند دو۔ ہنہ وُرزو
 کبش چہ شوک بہ قادیا نے شو۔ حاجی صاحب بہ ورپسے سرہ
 د خیلو مُریدانو تلو۔ ہنہ بانڈ بہ نے د خلقو پہ محکبش کلمہ
 درستہ کرے۔ ادبیا بہ تر واپس را تلو۔ حکہ چہ د قادیا نافو
 برخلاف خلقودا مشہورہ کرے وہ چہ ذوی کلمہ کبش زیانے
 کریدے۔ خوچہ ہغوی بہ صحیح کلمہ ادویلہ۔ حاجی صاحب
 بہ تر واپس ہنہ وُرزو کبش د ترنگزوحاجی صاحب د بزرگی
 درز پہ اطرافو کبش دیرخور شوے وو۔ د خلقو پرے رخت پیر
 اعتقاد پیدا شرے وواو عزت بہ نے کولو د پیرے میںے روج
 مُریدانو بہ کت کبش کر زولو۔ چرتہ بہ چہ امر معروف یا نو
 خہ کارلہ تلو۔ مریدانو بہ کت کبش ادرو۔ چرتہ بہ چہ لارو
 پہ زرگونو خلق بہ نے لیدولہ راتلہ۔ دھغوا سانتیا د پارہ
 بہ نے د ترنگزوحاجی صاحب کت پہ وُ نہ یاد چہت تیرکبش د نڈلو
 چہ خلق نے کتے شی۔ دے کت سرہ بہ نے یوتش کت ہم زوپند
 کرے وو۔ کہ دچاہہ ورسرہ د خبرو کو لو مطلب دو۔ ہغوی بہ

یہ اندر پایہ دغا کتالہ وراوختہ۔ ورسوہ بہئے خبرے کوئے۔ لکہ
مُودہ کنس یوسفزو۔ خلیلو۔ مہمند واد محمد زو کنس یہ زر کو
خلقئے موبدان شو۔

بابا جی صاحب یوسفزادہ ششتر کبش دینی مدرسے جوہرے
 کرے۔ دغہ مدرسہ جوہرہ لو کبش و سرہ محمد اکبر خادم۔ او عبد
 الغفار خان دیرہ دلچسپی آخستہ وہ۔ دیوسفز و علاقے گد رکی
 کبش یو دارالعلوم جوہرہ۔ ددے ماتحت نے خلوینیت مدرسے
 جوہرے کرے۔ دگد ردارالعلوم کبش د مشہور و عالما نو نومونہ داد
 حضرت مولانا شاہ رسول صاحب د شہباز کرے (صد مدرس)

(۲) " عبد اللہ جان " جلالہ

(۳) " وینو قامللا "

(د) " " میان مُلا " (لاهور صوابی)

(۱۵) " " کان " رکند

(١٤) " " عبد المالك

(۷) " " قاری عبد المنان " (عمرزو)

- (۸) حضرت مولانا مرزا اہل میاں صاحب
- (۹) " " " " محمود مخفی " " (دیور)
- (۱۰) " " " " عبد العزیز " " (عمرزو)
- (۱۱) " " " " تاج محمد " " مدرس مقہم دارالعلوم
- حاجی صاحب سرہ دے مدرسہ جوڑو لوکبش عبد الغفار خان
 او محمد اکبر خادم دچارسدے دیرے منہاے ترہے والے وے
 حاجی صاحب سرہ دامر معروف او بنہ کارو نو پہ وجہ د خلق
 مینہ محبت ہمدردی او اعتقاد د پریزات پیدا شدہ۔ پہ کومہ ہو
 بہ چہ تلو۔ پہ شلکو نو خلق بہ ور پے وو ذکر الہی بہ ئے کو نو چرہ
 بہ چہ لاہو او خہ نیصلہ بہ ئے چہ او کرہ ہغہ بہ خلقو منلہ
 د حاجی صاحب پہ برکت پہ لکھو نو خلقو کبش اسلامی جذبہ پیدا
 شوہ۔

کوز تھکال کبش دینی مد سہ :-

د ترنگز و حاجی صاحب تعلیمی سرگرموسرہ د صوبہ سرحد خلقو
 تعلیم طرف تہ توجہ شوہ۔ حضرت سندھ اکے ملا (علی احمد)

یہ کوز تھکال کہیں یوہ یوہ دینی مدرسہ جو یہ کہہ۔ دے مدرسے
جوہر و لوہہ پارہ پچھے خبیثے خان صاحب غلام حیدر خان الکوزی
ربا جو حیدر، ورکھے۔ ہخہ وُرزو کہیں غلام حیدر خان پہ
شب قدر قلعه کہیں دے نوے آبادی کو تو تھیکہ آخستے وہ۔ دھخہ
قلعہ لوئے دروازے ہم دے مدرسے لہ مفت ورکھے۔ اود
دہ وُرارہ عبد الرشید خان الکوزی ترلاس نیوہ اوکھے۔

دارالعلوم اسلامیہ کالج پینیاورہ۔

د حاجی صاحب تعلیمی سرگرم موتہ چہ حکومت سرحد اوکتہ
اود عوام و جذبہ باقواندازہ ئے اوکولہ نو پینیاور کہیں ددارالعلوم
جوہر و لوخیال ئے پیدا شو۔ قاضی عبد الاکبر۔ سر صاحبزادہ
عبد القیوم۔ سر جارج روس کیپل۔ غلام حیدر خان الکوزی
میاں رحیم شاہ کا کاخیل۔ غلام سرور خان الکوزی۔ خوشحال
خان دسواتو۔ حاجی صاحب خان دپرانکو او عبد المجید خان
تنکی دارالعلوم اسلامیہ اسلامیہ کالج پینیاور جوہر و لو
کہیں دزیرہ د اخلاصہ کار اوکھو۔ اوپہ زر کو نو چندے ورکھے

د صوبه سرحد نوابانو غټانو زميندارو نوکر پيشته او عوامو
نه ئے چند ے ددارالعلوم جوړه وړو دپاره ټولے کړے - د خيبريه
سړک برتھکال نه نمر پړوا ته خواته يو ميل بيرته حای د دار
العلوم اسلاميه دپاره خوښ کړے شو - دغه ۹۱۶ کنال ۱۷
مرلے مزکه د سپينه وړی او برتھکال رقبه کښ واخسته
۲۱ مارچ ۱۹۱۲ء ددارالعلوم اسلاميه کالچ پيښاور دافتتاح
وړز مقرر شوه - د صوبه سرحد نوابانو غټانو عالمانو سيدانو
سپين ږيرو او بزرگانو ته دعوت نلے او يې لے شوه - فيصله
دا وشوه چه ددارالعلوم اسلاميه خښته به د ترنگزوحاجي
صاحب (فضل واحد) ږدی - حاجي صاحب دسره دغه سلسله
کښ منتظمينو اوليده - دافتتاح په وړز د ترنگزوحاجي صاحب
سره د خپلو يو شمير ددارالعلوم اسلاميه پيښاور خښته
کښوړو دپاره راغے - حاجي صاحب دپاره منتظمينو د سپينو
زړو کړنلے دوجے نه جوړه کړے وو - د سنک بنياد کښوړو
مخکښ دطرو سید عبداللہ شاه عباسی د تلاوت ترآن

شریف نہ پس یو جامعہ تقریر ادا کرو۔ دے تقریر نہ سر صاحبزادہ
 عبد القیوم او کونیل اسلم خان سدوزی د ترنگزو حاجی
 صاحب ته باتلی کنس چونه اود سپینو زرو کرنہی منکس
 کرہ۔ حاجی صاحب کلمہ درستہ کرہ کرنہی کنس نے چوہ
 واخستہ اود دارالعلوم دوجہ خستہ نے او کولہ۔ دعائے
 خیر او شہ۔ سیٹھ کریم بخش پہ حاضرینو میتھائی سرہ
 د چایو اودیشلہ۔ سید انوار ملایانو صاحبانولہ نے ٹولیا
 ور کرے۔ دے نہ پس حاجی صاحب پچیل توراس سورشہ
 برتھکال ته سرہ د خیلو مریدا نورانے۔ بیاترنگزو ته
 لاہو۔ کوم حائی چہ حاجی صاحب دارالعلوم سنہا بنیا
 اینے وو۔ ہلتہ د پینبور سیٹھ کریم بخش پہ خیل خوش
 دمہابت خان د جماعت پہ دول یو بنکل جماعت جوہرکو
 حاجی صاحب چہ ترنگزو ته لاہو نو د ترنگزو ادا تمانزو
 منکس نے یو یو پوخ جماعت جوہرکو۔ ورسرہ نے د طالبان
 د پارہ کوٹے ہم جوہرے کرے۔

۱۹۱۴ء جرمن لام کبش چہ ترکو فرنگیانو پہ جنگ کوٹے
 پورے کرے۔ د ترکو شیخ الاسلام چہ د جہاد فتویٰ ورکړه
 چہ چرته مسلمان وی۔ په هغه جہاد فرض دے۔ د دغه
 فتوے اثر د هندوستان په مسلمانانو هم او شو۔ د صوبہ
 سرحد لوی اوجید عالم مولانا سیف الرحمن الکوزی دیوبند
 کبش د فرنگیانو خلاف د جہاد فتویٰ ورکړه۔ شیخ الہند
 صدر مدرس دیوبند حضرت محمود الحسن صاحب ہم د
 جہاد فتویٰ ورکړه۔ دغه ورزو کبش حاجی صاحب د حزب
 تحریک بنہ زور کبش وو۔ دغه تحریک کبش ورسره د پیناؤ
 بنو مر حکیم محمد اسلام سنجری هم شامل شوے وو۔ او یو
 اعتباری رکن وو۔ مولانا ابوالکلام آزاد اوداسے نورو هندوستان
 ذمہ دارو لیدوارو سره خط و کتابت به د حکیم محمد اسلام سنجری
 په لاس کیدو۔ د جہاد سلسلہ کبش حضرت مولانا سیف
 الرحمن الکوزی د دیوبند نه سرحد ته راغے۔ ترنگز و کبش حاجی صاحب
 (فضل واحد) سره د جہاد بابت مشورہ ادرکړه۔ د هندوستان

دحریت پسند و خلق سازش نہ ئے خبر کرو۔ د ترنگز و حاجی صاحب
 دوی سہ دے مذہبی کارکنس رائے یوکرہ۔ د اسلام د پارہ
 ملا او تہلہ او د فیرنگیا نو خلاف پراپیکندہ شروع کرہ۔ د
 فیرنگیا نو حاجی صاحب نہ سختہ خطرہ پیدا شوہ۔ د فیرنگیا
 حکومت د اپتہ فیصلہ اوکرہ چہ فضل واحد د ترنگزو
 حاجی صاحب نہ بد دروند ضمانت و اخلو د ضمانت میعادے
 چہ پورہ کیپی بیابہ ئے تازہ کوؤ۔ اوکہ ضمانت و رکولونہ
 ئے انکار اوکرو نو بیابہ ئے بندی کرو۔ د قدرت کارونہ ہم
 شہ عجیبہ وی۔ د پیناورد د پیتی کشن د دفتر نہ د ترنگزو
 حاجی صاحب دینو و خبر فحے سرہ حاجی صاحب تہ د بارے
 د مہمند و اعظم خان چہ د فیرنگی نو کروو۔ پت اور سولو
 حاجی صاحب خیل حوی فضل معبود سرہ د خیل خیالخانے
 د مردان پہ لارہ بوینرتہ پت و استولو۔ او اعلان ئے اوکرو
 چہ مورپے خیرات کوم۔ دے خیرات لہ ئے خیل مریدان۔ خوا
 خوکی دوستان او غوہنتہ۔ د خیل مطلب خلق ئے چہ شہ وکو

هغوی سره ٿي پتہ صلاح اکرہ۔ پہ ٿو ملیمو ٿي پہ بنہ
 شان سره رو ٿي او خورولہ۔ ما سموتن موخ جمع سره اکرہ۔ د
 خلقونہ ٿي رخصت و اخستو، کور تہ ننوتو۔ چہ خلق خوارہ شو
 شومہ دم شوہ۔ د ترنگز و حاجی صاحب د کور د شالہ خوا د دروازہ
 د خیلو خاصو بادشاہ کل فضل اکبر او فضل شاہ سرہ د کورہ د
 ہجرت پہ نیت او ٿو۔ حاجی صاحب پہ خیل پرپرکے اسپے سورا
 او حامن ٿي پہ آسوف سوارہ شو۔ د میاں خان سنگاؤ پہ
 لارہ بونیر تہ روان شو۔ دوی چہ قولہ شپہ سفر او کورو ٿي
 خزہ کبش چہ ددرکئی سرک تہ اور سیڈ۔ پہ دغہ وخت کبش د
 نیونکیا نو رسالہ پہ سرک ٿیریدہ۔ لیکن د رسالے خلق پر خدای
 پاک و اندہ کانرہ کرہ۔ چاہم پرے غرض او نکرو۔ رسالہ چہ
 تیرہ شوہ دوی لوند خور کلی تہ روان شو۔ لوند خور تہ چہ
 رسیدل بیا سپین صبا دو۔ دوی د لوند خور نہ پہ تلوار د بونیر
 غرونو تہ روان شو۔ دغہ وخت حاجی صاحب تہ یو آس لارہ کبش
 مہر شو۔ د خدای پاک پہ فضل و کرم حاجی صاحب سرہ د خیلو خاصو

صحیح سلامت دُبو نیرطو طیلے علاقے تہ اور سیدل۔ دُروڑے
 مبارکہ میاشت را اوختہ۔ حاجی صاحب دَا قولہ میاشت یار الہی
 او تبلیغ جہاد کبش تیرہ کرہ۔ بو نیر کبش ہسے ہم دُحاجی صاحب
 مُریدان دُپیرو۔ ہغوی دُجہاد سلسلہ کبش ورسرہ خط و کتابت
 کرے وو۔ حاجی صاحب سرہ ملا تر زیات شو۔ دُحاجی صاحب جہا
 کبش لوی غرض دا دوجہ دُنیر نکیا نو فوجی طاقت کمزورے کرے چہ
 ترکوتہ دُنیر نکیا نو دھل آسان شی۔ حاجی صاحب دُخلد و سُر دُ
 غازیانو لبیکر پہ نیر نکیا نو دُحمل دُپارہ تیار کرہ۔ دُصوبہ سرحد
 چیف کشن سر جارج دوس کیپل دُسپین دُپیرو یوہ جرکہ بو نیرتہ
 راستولہ۔ دُصلی پورہ اختیارات تے ورلہ ور کرہ چہ تاسود ترنگز
 حاجی صاحب پہ خہ رضا کر و ہغہ بہ حکومت تہ منظوروی۔ دُغہ
 جرکہ کبش کبش دُعمرو خان بھادر سعد اللہ خان دُبرتھکال نواب
 دوست محمد خان ہم وو۔ دُاجرکہ حاجی صاحب لہ ورغہ۔ وٹہ
 تے اُدوے چہ حمون دُاجرکہ دُسرحد حکومت راستولے دہ چہ دُترنگز
 حاجی صاحب پد خہ رضا کیپی رضا کیپی پیناورتہ تے راولی۔ دُسرحد

حکومت تہ بہ ستا سو فیصلہ منظوری - دغہ وخت کبس حاجی صاحب
 سرہ حضرت مولا ناسیف الرحمان الکوزی موجود رو - مولا ناصاحب
 ددے جرگے وہاں دے د نصیحت نہ چک و عطا اوکرو - درتہ تے اووے
 چہ تاسولہ شرم نہ درخی ستا سو اوحمون مشرانو کھاروسر بہ غزا
 کھانے کوئے او تاسومون او سن د تیارے غزانہ منعہ کوئی - کہ فیرنکیان
 مون رضا کوئل غواہی نوہند - ستان د پریندی خیل ملک انگلستان
 دخی -

دے جرگے چہ و عطا و ادید ستز کے تے داو بنکو د کے شوے بینوا
 پیسناور تہ واپس داغلہ - او د ترنگز و حاجی صاحب خیلو مکر و سر
 دا فیصلہ اوکرو چہ داختر پہ دویمہ و رز بہ د فیرنکیان نو د مردان
 پہ چھاؤنڑی حملہ کوو - د فیرنکیان نو فخر کل جتنے چہ د غازیانو پہ لبسکر
 کبس وو - فیرنکیانو تہ تے د حملے خبر اور سولو - د صوبہ سرحد چیف کشتن
 سر جارج روس کیپل خیل فوج سکاوی کنہاوتہ جے سرہ و استقلو -
 پہ غازیانو حملہ کبس رو جے شر - داختر نہ پس درے و رزے لاندی بانی
 د غازیانو لبسکر د فیرنکیانو تربیت یافتہ فوج سر سختہ مقابلہ لاس

پہ لاس اوکڑہ - حکیم محمد اسلم سنجری چہ دغہ جنگ کبش موجود و وہدہ
 راتہ و میلی و دچہ دغہ وخت کبش ترنگزوحاجی صاحب پہ مصیل ناست و
 دغازیافو دجنگ نقشہ نے جوڑلہ کلہ بہ نے نا کھانہ تورہ لاس کبش وا
 کلہ تمامچہ دم بہ نے پرواچو او غازیافو تہ بہ نے دحلے حکم ورکړو -
 د اتمانز و مولا نا عبدالعزیز بہ غازیافو تہ د حاجی صاحب ہد پات
 رسول - دے غزا کبش دھند و ستانی مجاہدین و اولاد ہم شامل و -
 د دوی پوٹولی تہ حاجی صاحب یوہ مورچہ حوالہ کرہ چہ دشمن بیکر
 درنہ رایتو پرے نہ شی - دوی سرہ د ۱۵۷۰ء د زمانے درے زپے ورکوتے
 توپے ہم وے - دوی دشمن بیکر سرہ سختہ مقابلہ اوکڑہ او ترہخے پرے
 جنگیدل چہ قول شہیدان شو - لیکن دشمن نے محکبش کیدتہ پرے نچو -
 د دوی مشر رحمت اللہ صاحب دغہ وخت کبش حاجی صاحب سرہ جنگی
 مصاحت کوو - د حاجی صاحب بیکر فیرنگیانو سرہ ۲۷ ورزے مقابلہ
 اوکڑہ - آخر کبش د بوینر ملکان حاجی صاحب لہ پہ جرکہ ورغہ ورته
 نے اووے حمون د کوپی بیکر د - غریبان یو د فیرنگیانو شاہی بیکر
 سرہ جنگ نہ شو کوے - فیرنگیانو د کوپی سرہ صلی کوو تہ تیار دی - کہ ستا

خوشنہ وی صلح بہ ورسرہ اوکرو۔ حاجی صاحب دویٰ لہ دصلح اجازت
 ورکرو او پچیلہ سوات تہ لاہو۔ د فیرنگیان خلاف تے د جہاد پراپکیندہ
 جاری اوساتلہ۔ سوات کبسن ورلہ استوکنے خوند ورنگرو باجوہ تہ
 لاہو وھلتہ لکڑے نوم کلی کبسن دیرہ شو۔ قندھار و اوصافی قبیلو
 بیعت اوکرو۔ استوکنے د پارہ تے ورلہ بویہ قلعہ ورکرو۔ حاجی صاحب
 شہین میا شستے باجوہ کبسن تیرے کپے دغہ ورزو کبسن د صوبہ سرحد
 پہ شلکو نوھغہ کسانو تے لاس نیوہ اوکرو کوم چہ فیرنگیانو پہ سرکاری
 علاقہ کبسن بند کروی و۔

د باجوہ نے حاجی صاحب مہمند و تہ راغے۔ مہمند قوم تے دیں
 عزت اوکرو۔ قوے مہمند نامے خپل مذہبی پیشوا مقرر کرو۔
 د کلی جوہ و نو د پارہ تے ورلہ زمکہ ورکرو۔ دے زمکہ کبسن حاجی صاحب
 یو جماعت یوہ قلعہ او کوہونہ جوہ کرل۔ پہ دے قولہ آبادی حاجی صاحب
 غازی آباد نوم کیسودو۔ حضرت حاجی صاحب د مہمند و پہ ملک کبسن
 امر معزوف شروع کرو۔ پہ بڑہ مودہ کبسن تے پہ زرگو نو مریدان شو۔
 امیر کابل حبیب اللہ خان سرہ تے تعلقات پیدا کرل۔

دجرمن لام کبش ترک او جرمنیان فیرنگیا نوته ملگری نشوی وکړو- او
 فیرنگیا نو سره روس او فرانس ملاتړ وکړ- د فیرنگیا نو فوجی طاقت
 حاجی صاحب د سرحد د قبا یلو په لښکر کمزور کړ او پر وکړام چاری
 ساتل و- ۱۹۱۴م کبش حاجی صاحب د مهند و لښکر جمع کړ او د
 شب قدر په قلعہ ته حمله وکړه- فیرنگیا نو ټول مهند بل کسټ کړه-
 خلور سوہ کړه او بعضے حای کبش ته سوہ کړه فاصله باندې هر چونه
 د میچنی پل نه د آواز د پله ۱/۲ میلہ فاصله کبش جوړ کړه- دے برجو
 کبش فو حیان کیښول، ورسره ته د آوازونه تر میچنی بله اوده کړه پلن
 د ازغود تارونو دیوال جوړ کړو- دغه دیوال سره ته د بجلئی تارونه
 هم بوتله- چه شوک به ورته نژدے کیدو دے تارونو به نیوو-
 حاجی صاحب د شپږو زرو غازیانو لښکر خان سره کړو او د فیرنگیا نو په
 فوجونو ته شب قدر سره دوباره حمله وکړه- فیرنگیا نو په دے لښکر
 د توپو او هوئی جهازونو سختہ بیماری وکړه- رساله او پیاده فوج ته
 مقابلے ته وراوولستو- غازیانو د میچنی نه په غاړه رسالے سره لاس
 په لاس جنگ وکړو- دغه رساله ته تقریباً ټوله تباہ کړه د غازیانو

نہ دے پکبسن دوا جان اکبر خو کہ خیل جان خان غلام جان شیر علی خان
سید میران میاں خان حضرت خان عیسے خیل شهیدان شو۔ دے
شهیدان کبسن دوا جان خو کہ خیل نکوہ خوان وو۔ دے یوانگریز افسر دے
اس نہ جنگ کبسن دوا غور زو نو ورسر پہ پر زو نو شو۔ دے هغه دے پاسه چه
کینا ستو هغه دلانیتہ پہ تماچه اوو بشتو۔ دوا جان پہ چاره اوو الو۔
دوا دے یو بجائی سماه ورکوه۔

دے ترو اوو دے نگر نکما نو جنگ بنه زور کبسن وو دے کوهات مٹکل خیلو
کلی سرور شا عر چه یو نوی عالم او قومی سرے دوا چار بیتہ اولیکه
انگریز اوو ورپے دے چار بیتہ پہ وجه وارنت اوو لیستو۔ دے دے
تہ اوو تبتید و۔ دے دوا چار بیتہ عبد الجبار درزی یاده کپے وه۔ دے
هغه نه ماته را اور سید۔ هغه دا ده :-

زنجیری چار بیتہ دجر من لام

زور د کافرو پہ سلطان راغ

وخت د مہدی آخر زمان راغ

شاہ دب دب دروم مدام اوسہ فرانس اور دس ددہ غلام اوسہ
 کافرو زور پہ طرابلس اوکرو اتلی ظالم داسے ہوس اوکرو
 درتے داخل پکبن لبندر کرو سلطان نے پش پر خبر کرو
 سلطان فرمان دکر کس وکرو قسم دتر کو ہر نفس وکرو
 ہریو خان سن دسکند کرو کوچ نے دمصر پہ بندر کرو
 عرضے دمصر پہ مجلس وکرو لاق کچنر باند و س وکرو
 لارہ نے کوہ بندہ مہم کران راغ

زور د کافرو پہ سلطان راغ
 پہ مصر بند دتر کو فوح شہ پہ محرم سم د او بنکو موج شہ
 لاق کچنر دوزخ مقام اوسہ
 فرانس اور دس ددہ غلام اوسہ

کچنر پرے نہ بنود لبندر دتر کو والپس دمصر حی افسر دتر کو
 سپاہیان دتر کو پہ ارمان حی د افریک او بنکے باران حی
 خان نے فقیر کو دلاور دتر کو جرنیل عظیم شہ قلندر دتر کو
 پت و بادشاہ مردمیلان حی پہ غر در باب پہ بیابان حی

میدان تہ ورغی بہادر دترکو خدا یہ آباد لرے خنجر دترکو

انور بیک ستاپہ نرم قربان راغی

زور د کافرو پہ سلطان راغی

جبریل د رب پہ نامہ سرور کرپو شیخ سنوسی تہ خبرور کرپو

جنہوہ اوچتہ ستامدام اوسہ

فرانس اوروس ددہ غلام اوسہ

واخلہ جنہوہ کفرور و ہینہ اہل مسلم باندہ سروہینہ

ہریو مرید لہ تیر قتل و کرپو فتویٰ دقتل دفرنگ و کرپو

سنوسی وے زرہم نشتر و ہینہ مکر صباچہ ستر کہ سروہینہ

قاصد باخہ حکم د جنل و کرپو نہ ک مومن چہ جنگ کبش سنگ و کرپو

ہریو مرید دشینہ تہتر و ہینہ روان شین لکہ سمہ عز و ہینہ

ہریو غازی پہ لاس سنان راغی

زور د کافرو پہ سلطان راغی

پہ قتل عام تہ گوتے پورے کرپے جنہوہ د کفر تہ نسکور کرپے

د خدا تہ لعنت پہ کفر قام اوسہ

فرانس اوروس ددہ غلام اوسہ

دُخداۓ لعنت پہ دے تدبیر اوسہ پہ اتلی کنگ ہم پہ وزیر اوسہ
 جنگ دُزمرہ پہ کید را نو کوی ہنکار دُبا ز نو پہ کارغانو کوی
 غازیان پرے راغلہ ہوا کیرھا قتید کورہ کرہ پہ زنجیر ہزار
 سختے حملے پر دُشیرا نو کوی لوٹ پہ اسباب دُکافرا نو کوی
 توپے قویک تیغونہ تیر ہزار بلے اُسونہ کرل اُسیر ہزار

پہ اتلی کنگ خبر طوفان راغے

زور دُکافرو پہ سلطان راغے

دُفوح معلوم ئے خہ نشانہ شو پہ طرابلس کامیاب شیطانہ شو

لکہ دے وُرک را مے مکنام اوسہ

فرانس اور وِس دَدہ علام اوسہ

لکہ اتلی ہسے بلقان وُرک شہ ما نقی نگرو سروینا وُرک شہ
 دُروس مغوس راج دُتاراج کوی رب پر دُجاری دُروم خراج کوی رب
 تابع دُبنحو کورکان وُرک شہ ذات دُبیزوشنہ ئے چشم وُرک شہ
 نہ دی مشکل کئے محتاج کوی رب ورثہ پہ سر دُخا وُرتاج کوی رب
 وُرک دُشی ہغہ بد زبان وُرک شہ چہ وائی شوک مسلمانا وُرک شہ

پہ اسویلوم زہ سوزان راغ
 زور دکانروپہ سلطان راغ
 کانرپہ روم بانڈ زہ ورشو تلو لکہ چینخ پہ زہ کبس سترشو تلو
 بدنام شو مرہ عقل لے خام اوسہ
 فرانس اور دوس ددہ غلام اوسہ

پہ نارشو مرہ عجب اسراروینم قهر غضب پر دغفاروینم
 میرے ددوی پہ وینو سر شوے غنیم شکر کنل ہیرے شوے
 فوج دبلغار پہ تورہ غاروینم شپن میلہ پلن ددوی انباروینم
 سروے یونان جسے سپرے شوے دھڑرائیل ورتہ نعرے شوے
 مانقتی ٹکرو پہ استغفاروینم تیغ دترکانو چمکداروینم
 زکہ ہوتے پر کدو خان راغ

زور دکانروپہ سلطان راغ
 بلقان سبکر دگورہ اکانولری اُمید دفتیر دترکانولری
 تش دلعین دطہج جام اوسہ
 فرانس اور دوس ددہ غلام اوسہ

تش جاں د کفر بے عزت کوی خوند رجم چه خوشنوی پر لعنت کوی خوند
انورد لاسه رم لتار و لید په پایہ تخت م روی و بیچار و لید
د اسلام فیم او نصرت کوی خوند لکه د لبر سره صحبت کوی خوند
عمور شوکت نهم غم لار و لید د مقابل کورم و بیچار و لید
د عبد الله چرنیل صفت کوی خوند بد لے مختار باند رحمت کوی خوند

حکمه غلیم په خونه وړان داغ

دورد کاندو په سلطان داغ

دایه درې ره ثنا سرور! دشمن کوی دویرو پنا سرور!

خپل دین اسلام ته په سلام اوسه

فرانس ادروس دده علام اوسه

د افغانستان جنل :-

۱۹۱۹ کبښ چه امیر کابل حبیب الله خان شهید شو-
دهغه خوی امان الله خان د افغانستان امیر شو- انکونرا نو
هم دے امیر تسلیم کړو- امیر کابل امان الله خان چه د
افغانستان قول انتظام تهیک کړو په خان لے اعتبار پیدا

شو. بیا ئے د بادشاہی اعلان ادر و. فیرنگیانو پاندر دا خبره بد
 او لکیده. جنگ ته تیار شو. د افغانستان بسکره د کے ادر کم پاره
 ته د فیرنگیانو مقابلے د پاره داغے. د ترنگز و حاجی صاحب د مهند
 بسکر خان سره کرو او په شبقدر قلعه ئے حمله ادره. دے حمله
 کښ حاجی صاحب سره د افغانستان یو پلټن هم وه. د فیرنگیانو
 فوځ د مهند و مقابلے ته رااوو تو. سبحان خور کښ سره مقابل
 شو. د مهند و بسکر د پښاور بالا حصار قلعه ته او نشور سید
 په دکه د افغانستان بسکر د صالح محمد خان سپه سالار د ناو په
 دوجه ته شکست او خور. د فیرنگیانو فوځ دکه اوینوه. د جلال
 آباد آخستو ته ئے تیاری شروع کړه. د کابل یا نو پلټن شبقدر نه
 افغانستان ته واپس لاړه. حاجی صاحب د مهند و بسکر سره
 هزار ناو ته د دکه آخستو د پاره لاړو. د که بانو ئے حمله ادره.
 د مخکښ تک نه د فیرنگیانو فوځ ایسار کړو. د مهند و غازیانو
 او د فیرنگی د فوځ مقابله به اکثر باسول کښ کیده. د غازیانو
 خوراک د پاره د کابل نه سړی سر روزانه نیم سیرے راتلو. لیکن د

سامان دُراوړو انتظام ټټيک نه وو۔ غازيان به اکثر درې درې
وُزې ټټر وو۔ دُغازيانو نصيب روستو په دې بڼه شوي چې غنم په
پنجيدو شول۔ غازيانو به غنم زُریتول هغه به ئې خوړل۔ پوځاي کښن ټيږنگي
د لښکر او د غازيانو داسې سختې جگړې شروع شوې چې غازيانو سره د
خوراک هرڅه خلاص شول۔ دغه وخت کښن حاجي صاحب خپله اسيه
حلاله کړه او په غازيانو ئې اوځوروله۔ دغه جگړه کښن قاضي گل احمد
صاحب قاري عبدالمستعان۔ محمود سنجری د بابړې ملا صاحب خوي
او بادشاه گل فضل اکبر ډيرې مرانې کړې وه۔ د مومندو لښکر په
ډکه ډيرنگيانو سره تر هغې جنگيې ترخوچې ډيرنگيانو صلح نه وه کړې۔
ډيرنگيانو غازی امان الله خان د افغانستان بادشاه تسليم کړو۔ خپل
فوجونه ئې پيښور ته واپس راوسته۔ اعلیٰ حضرت غازی امان الله خان
کابل کښن نوی دربار او ککړو۔ چاچې د افغانستان د استقلال جنگ کښن
بهادري کړې دې هغوی له دې انعامونه خلعتونه او زمکې ورکړې۔
دغه دربار ته ئې حاجي صاحب هم راغوښتې وو۔ ورله ئې ډيرې زمکې
ورکړې يک د ترنگزو حاجي صاحب زمکې آخستونه انکار کړو۔ دې زه

فقیر سوئے یم۔ زمکے نہ دی پکار۔ بیاورلہ د افغانستان بادشاہ
اعلیٰ حضرت غازی امان اللہ خان انکر دیارہ ۱۲۰۰۰ روپی د کال
مقرر کرے

د هندوستان د مسلمانانو د افغانستان بادشاہ سر د یو مینہ
محبت ا د همد ردی پیما شتوہ۔ د هندوستان اوسیدونکو سر د نیکیاو
چه د آزادی بابت وعده کرے وے هغه انکرینانو د جنگ عظیم نه
پس پوره نکره۔ د هندوستان عالمانو د افتوی و کره چه هندوستان
دار الحرب دے۔ دے ملک نه اوس هجرت پکار دے۔ د هندوستان د رگونو
خلقو قبایلو ا د افغانستان ته هجرت اوکړو۔ دغه هجرت پورے د ریگی
عبد الرحیم شاعر د نینتی چار بیته جوړه کړیده:

د هجرت چار بیته

شاگرده ما خبرکه۔ دا خلق وے ژاری

اخیره زمانه شتوہ په هر چار اغه خفکا په هند په مسلمان
استاذه راجواب خبر شه په شتاب چاپوی که په حساب

کافردی جمع شوی اوس پہ دے بانڈ باور کہ

شاگردہ ما خبر کہ

د کافرو راغے دور خاوندہ پہ ہر لور ڈہادہ کور پہ کور

چاپیرہ خو ڈہادہ چہ مکہ دُرب غواری

دا خلق ز کہ ژاری

مکے لہ حی کفار پہ ہیچانہ دی ایسا ورخیڑی پہ تلوار

دانخے د قیامت دی ہر سہے دے پہ ہر زان

پہ ہندو پہ مسلمان

دانخے د قیامت برجونہ دی اوچت ہر چاکرے ہجرت

پہ صدق مسلمان شہ بنہ دین د پیغمبر کہ

شاگردہ ما خبر کہ

شہ پہ صدق مسلمان روزی د شہ ایمان جنت کنس شہ مکان

د لاسہ د فرنگ خو ہر سہے عم کنس لٹاری

دا خلق ز کہ ژاری

د فرنگ فو خونہ دیر ہر سہے د غواری خیر حکمونہ مے کور ہر سیر

کابل ته داروان دے هم پنجاب او هندوستان
هندو که مسلمان

هندو شاکس چه ژراده خاوندہ خه بلادره دَکومه راپيداده
کاغذے وو بیکلے چه امیر صاحب له ورکه
شا کچرده ما خبرکه

د امیر صاحب کاغذ حُماو دا عرض زیاتینې م مرض
خبر پر فیرنگیان شوخ په بره کله لاپه
دا خلق زکه ژاړی

کله لاپه خم په بره تیر شری دی له سره اوس خي له پیناډه
سرکند په پیناډه د تھکال دو رضا خان
هندو که مسلمان

رضا خان د بکله په شان راغلی وو راجگان تک تورے وولشان
پرے بیکلے بسم الله وه بنه صفت سراسرکه
شا کچرده ما خبرکه

صفت کوو بنه ریا تو په بنه مرکب د غازی د کلونو پرے باران دو

پہ بنار د پینا ور کبش

ترنہ خلق دو چا پیرہ قصہ م او کرہ پیرہ وتلی دو د شمیرہ

عزت ے درلہ ورکہ شود اخل پہ خراسان

هند و کہ مسلمان

عزت دھوئی کیری نشان بنکارہ کیری ایر صاحب یادیزی

کہ والی عبدالرحیم چہ پس دے نہ نور سفر کہ

شا کردہ خان خبر کہ

پس دے نہ کرو سف سرے دہشت نگر بیشانہ وو ذرہ ور

پہ ملک د سرحدی کبش انگریز ویشے ووپہ کاری

داخلت ز کہ ڈا ہی

دلا سہ د فرنگ مخلوق وارہ ووٹنگ شوک نشہ د جنگ

ورجم فقیر بابا لہ خاص ریگی کبش م مکان

هند و کہ مسلمان

۱۹۲۳ء کبش د مہمند داد انگریز افروخت کبش جنگ جو ر شو د

مہمند و دَ غازیانو سر لښکر دَ ترنگز و حاجی صاحب وو۔ فیرنگیانو جنگ اوکد نہ کړو۔ مہمند و سره ئے ذرصلحہ اوکړه۔

س ۱۹۲۶ کښ چہ فیرنگیانو پہ زور مہمند و علائۃ کښ سرک تیرولو نو دَ ترنگز و حاجی صاحب دَ فیرنگیانو خلاف دَ جہاد اعلان اوکړو۔ پہ فیرنگیانو ئے حملہ اوکړه۔ دَ فیرنگیانو پروگرام ئے تښتښ کړو۔ فیرنگیانو خپل فوجونه پښاور ته واپس راوړل۔

س ۱۹۲۷ کښ دَ الشکار فقیر (علی نکر) دَ انگریزانو خلاف دَ جہاد اعلان اوکړو۔ ۲۰۰۰ دَ مہمند و لښکر ئے خان سره کړو دَ ترنگز و حاجی صاحب ہم و سره ملا او تہلہ۔ دَ انگریزانو پہ سرحد ئے حملہ اوکړه۔ فیرنگیانو دیر فوج مقابلے دپارہ د شہد لہ ږه وړاو و لیستو۔ غازیانو و سره ښه مقابلہ اوکړه۔ دے حل دَ فیرنگیانو فوج دَ هندوستان ہندوان مسلمانان دیریا وو۔ دَ غازیانو خلاف بہ جنگیدہ۔ دَ ترنگز و حاجی صاحب پوښتنہ اوکړه چہ دا مسلمانان غازیان وے وژنی۔ موږ خوددوی روڼہ

یُو۔ دَیوَنکیا نو دِبنمان یُو۔ چاورته اووے صاحب! دُخیتے دِپاره جنگ
کوی۔ حاجی صاحب! لہ پدہ دوی پیرا منوس داغے۔ وے خدای دِپہ
دوی دَقطی مُلخان راوی چہ خیل رازق او پیرنی۔ دے غزانہ
پس خدای پاک تہ بہ داسے منظورہ وہ پہ ہندستان دَقطی
ملخان راغہ فضلونہ ئے قول تباہ کرل۔ وُونہ ئے ورپے پتے
ہم او خورے۔ دغہ ملخان پورے تپہ خلیل کبں دریکی کلی عبد
الرحیم شاعر چہ پہ لیک لوستل نہ پوہیزی لاندنی چار بیتہ
لیکے دہ:-

ملخان

ملخ راغہ دِپاسہ۔ توبے خدای دَاواسہ
پہ حکم دَاشترہ وطن وارہ کسکر شو
ہر خوک تیرنہ خبر شو
کہ راغہ ملخان مخلوق ئے کرہ تالان کوی داسے تاوان
پہ فصل راکیا شو سمدستی دَزرہ دَاخلاص
ملخ راغہ دِپاسہ

په فضل دی لکيا سرکنده یا په غلا په حکم د موک

بنکاره په هندوستان په پيښور شو

هرڅوک تر نه خبر شو

هندوستان کښه نشور نعره دی کور په کور زیاتی دی په لاهور

انگریز خو حکم ورکه قلبه ورپسې اوباسه

ملخ راعنه د پاسه

په حکم د سرکار ریټي او نمبردار قلبه اوزمپندار

سره د تحصیلداره هر سره په چغور سر شو

هرڅوک تر نه خبر شو

چه چرته تحصیلداري قول عمر په داروی هر چاته پیر په قاری

د هاو سټه خولای تحصیل سم د لاسه

ملخ راعنه د پاسه

تحصیل کښه شولو جمعه هېڅوک نه شو بې عمر پراته ووغره په سمه

د اوله خورم ها بیا په قو پون او سق پر شو

هرڅوک تر نه خبر شو

د اولہ خوہم ہاوی کہ خشک بے بھاوی پہ حکم د مولاوی

کہ وائی عبدالرحیم چہ زہ خالی یم د لباسہ

ملخ راغہ د پاسہ

نامہ عبدالرحیم خدائی رحمانی ہم کریم بیشکہ دے کریم

قدرت لریے خاوند ترنہ جوہ د ژبے سرشو

هر خول ترنہ خبرشو

۱۹۲۸ء کنس حاجی صاحب نا جوہ شو۔ دے نا جوہ تیا کنس نے پہ

پینو خہ دا سے چل او شو چہ کر حید و نہ پاتے شو۔ پہ اس نہ شو

سوریہ دے ہوا خوری تہ بہ نے چہ کلہ زہ او شو نو د ایران د خا

وارہ د پہ شان بہ پہ زین کری خر سور تلو۔ اعلیٰ حضرت اما اللہ خان

چہ د یورپ د سیاحت نہ واپس افغانستان تہ راغے او د ملک د ترقی

د پارہ نے چہ نظام نامہ جوہ ولہ پہ کابل کنس سمدستی شاہی دیار

اولکو دے دربار تہ نے د افغانستان بزرگان شیخان عالمان

نزمہ دہری خلق او د حکومت لوی لوی افسران رابلی دو۔ د ترنگز

حاجی صاحب نے ہم د مہمند نہ راغونستے دو۔ محمود سفیری ۱۹۵۰ء

کبن ماته ونیلی دوجہ دغه دربار کبن زہ ہم شریک دم۔ مون چہ دیشہ
 دودھی اوخوہ نواعلحضرت غازی امان اللہ ان پہ ماس و اچوہ۔
 خان سرہے روان کوم یوے کوٹہ تہے بو^{حد}م۔ ہلنتہ حضرت فضل^{حد}
 د ترنگزوحاجی صاحب پوازے پہ مصلے ناست و۔ پہ عبادت کبن مشغول
 و۔ د اعلحضرت پہ مرضی زہ حاجی صاحب ۱۵ ایسار شوم۔

۲۳ اپریل سن ۱۹۳۳ کبن چہ فیرنگیا نو قصہ خوانی پینیا و کبن پہ
 مسلمانانو کوئی اوچلوے او ۱۰۹ کسان پکبن شہیدان شو نو د سرحد
 خلق کبن د فیرنگیا نو حکومت نہ نفرت پیدا شو۔ اود دوی د حکومت
 د تباہ کوو سمجھوٹے خیلو کبن شروع کرے۔ پہ قبائلو کبن د فیرنگیا نو
 خلاف د پخوارا سے تبلیغونہ بہ کیتے شو اوچہ موقعہ بہ کو تولہ و مرغہ
 پہ انگریزانو بہ تے حملہ کولہ۔ د قصہ خوانے د شہیدانو خبر چہ قبائلو
 تہ اور سیٹ نو هغو د انگریزانو پہ سرحد ا تو حملے او کرے دغه حملو کبن
 مہمند لہ د دے د ترنگزوحاجی صاحب د مہمند یو لوی لسنکر
 جمع کرو۔ میچنی تہے د غازیانو لسنکر و استرلور دے لسنکر سرہ د ترنگزو
 د حاجی صاحب مشرخی بادشاہ کل فضل اکبر و۔ فیرنگیا نو تہ چہ

د آزاد قبائل مھمند و د لبسکر پټه او لکيد - مخي سره پر د آسمان پر
 د او تګونه بمباري شروع کړه - يو څو بمونه د باد شاه کل صاحب په موخه
 راپورته - لاسي پوره نه وه راغلي خدای پاک صبح سلامت پېچ کړه -
 فيرنګيانو د کوز مھمند حلیمز و ته انتهي مېتم ورکړه چې تاسو
 د حاجي صاحب لبسکر دخپل وطن نه اونه ويستو نو ستاسو په کلونه
 بمباري او کړه - په داسي حالت کېن حلیمز و د حاجي صاحب لبسکر له خوا
 نه شو ورکولې مجبور وو - د باد شاه کل لبسکر او د حاجي صاحب لبسکر
 غلغلي رکناب کېن چې يو حای شو - د غن وخت کېن فيرنګيانو پر
 بې شانه زياته بمباري او کړه - د خپل فيرنګيانو مھمند و ته اوو
 چې زه تاسو سره پياوړه نوڅ نه جنګوم - د خپل به په تاسو د آسمان په يو
 يوفت سپيکه غور زوم چې بيا د غزا نوم وانه خلتي - ليکن مھمند و ته
 الله تعالی ملګري وو - د انګريزانو بمونو د هغوی جاني او مالي دومه
 نقصان او نېکې شو څومره چې د فيرنګيانو خيال وو - روپه کېن
 د مھمند لبسکر د بمبارونه تنګ راغلي وو - ليکن بيا دوستو بمباري
 سره بلد شو چې څنګه به د انګريزانو بمباري ختم شوه دوی به مېچني

نہ راہنکتہ شو۔ دُشبقدر فوج بانہ بہ تے حملہ اوکھ۔ دھنوی دوکانہ بہ
 تے اوٹوٹل۔ لاری بہ تے اوسوزوئے بیا بہ والپس شو۔ پہ جون ۱۹۳۳
 کبسن د انگریز انو مخبر انو د مہمند و لہنگر کبسن دا خبر خور کر وچہ
 بادشاہ کل نہ سرخپوشو روپی در کریدی پہ تلو روپے خیتہ اچوے
 دہ۔ تاسولہ نہ درکوی۔ دے پرا پیکینہ پہ غازیانو کبسن دہ دے
 پیدا کرے دغہ وخت کبسن انگریز انو د آسمان نہ پہ غازیانو د آسمان
 غور زول شروع کول چہ پینا ور کبسن بہ تے آواز نہ آوریٹو۔ اوچہ
 کلہ بہ تے دیر درانہ بمونہ پہ مہمند و او غور زول نو پینور کبسن بہ
 کورونہ او شوقول۔

د جون میا شتے آخرہ کبسن الشکار فقیر صاحب سرہ دخیلہ لہنگرہ بانہ
 خیلو مہر و سرہ لاہور۔ حاجی صاحب و ار خطا نکرو۔ جنگ تے باقاعدہ
 جاری اوساتلو۔ پہ شبقدر بہ تے باقاعدہ حملے کوئے۔ فیرنگیاں د حاجی
 صاحب حملونہ تنک راغلہ۔ پہ ۲۳ فیرنگیاں نو د ملک انوپہ جرکہ و سرہ
 واستولہ۔ دے جرکے تہ د پینا ور پتی کشن و بیلی و وچہ تاسو
 حاجی صاحب تہ اووائی چہ فیرنگیاں چہ فیرنگیاں د مسلمانانو مذہب تہ

نقصان نہ رسوی۔ او عبد الغفار خان نیز نکیا نوز پھ دے خبرہ بندی
 کو پیٹ چہ ہفتہ ضمانت نیز نکیا نوز نہ ورکوں۔ مون تاسو سرہ جنگ کو
 نہ غواہو۔ حاجی صاحب ددوی جرگہ او منلہ لسنکرے خورے کہے۔
 نیز نکیا نوز سرہ حلیمز و او ترکز و قبیلہ دا وعدہ او کہہ چہ د حاجی صاحب
 لسنکرہ دوبارہ خون د وطن نہ پھ تاسو حملہ نہ کوی۔ یہ ۳۰ اکتوبر حاجی
 صاحب دمہند ویو بل لسنکر تیار کر و کنڈا تہ تے راستو۔ لیکن
 انگریزانو تے حملہ او نکرہ۔ دا لسنکر یہ ۴ نومبر برصہند تہ والیس
 لاہو۔

۲۳۔ اپریل سن ۱۹۳۱ء کبں چہ قصہ خوانی کبں کولئی چلیدے وے۔ د
 دے واقع نہ یو کال پس دریکی عبد الرحیم شاعر یوہ یوہ چار بیتہ ہفتہ
 وخت لیکلے دہ۔ ہفتہ چار بیتہ کبں یو خو کوئی دادی :-

خہ اوردے لکیدے خلور گنجہ دُنیا کبں

لنبے شولے بر سیرہ سختی خورا غلہ پیرہ زرگی تم چا پیرہ
 چہ مون خوغلامان یو کہ ہر شوک ستر کے بینا کپری

خلور گنجہ دُنیا کبں

کہ غلامِ مومنِ خلاص داکار دے دِ اِخلاص بنایستہ تیرے پہ لاس

مشین دو چلیکے دھغے او شو یو کال

ہریو دِ دین مشال

دِ مشینِ خولاہزارو چاپیرہ خوگنارو دِ زیا قی کیوی پہ خولا

پیردوی کبں شہید ان شو پور جو پور دِ خاور و خلی

خہ اور دے لکیدے

شہیدان شو پکبں پیر تمامے شولو سیر حبابہ نہشی ہیر

پاک رب بہ جنت درکری ہمیشہ بی پہ ثنا کبں

خلور کنبہ دُنیا کبں

شنا کبں بی خوشحال قادرہ بر کمالہ خبر شہ لہ دے حالہ

بنایستہ خوگے جنت کبں دی ورکے رب جمال

ہریو دِ دین مشال

مولیٰ خوبہ دھغو کری چہ خیل سری بخیل

خہ اور دے لکیدے

دِ خدائی پہ نامہ سر ورکے دو پیغمبر تہ وایہ اللہ اکبر

دَ چا دَ پاره تبہ ثوک مرشی غونیا کبش

خلور کُنجه دنيا کبش

دَمرگہ نہ دیر بزی حَلمی خوروان بزی غزالہ سنبال بزی

غازی امان اللہ دو ربَّ و رکھے ووجمال

هریو دَ دین مشال

دَ لاسہ دَ خپل قامہ داسے سپک شولکھ خل

خٹہ اور دے لکیدے

رعیت شویہ غضب کاروندی دَ ربَّ قصہ دہ عجائب

حکومت حمون ظالم شو خدایہ تے زرفنا کرے

خلور کُنجه دنيا کبش

حکومت شولو ظالم خفہ دے تر عالم دَ ژبے پہ قلم

نامہ م عبد الرحیم خٹہ وینا کبش م کمال

هریو دَ دین مشال

۱۹۳۱ء کبش فیرنگیانو دوبارہ یوسکیم جو پرکروچہ د آزاد

قبائلو وزیرو محسودو افریدو مومندواو باجور علاؤ کبش

پاخہ سرکونہ جو رکری چہ قبائل قبضہ کنس داؤلی۔ شروع تے د
 مہمند ونہ اوکڑہ۔ حلیمز و او ترگز و کنس تے روپی خورے
 کرے۔ خان لہ تے عوام واد ملک و کنس ملگری پید اکری
 د حلیمز و لری ملک "امیر ملک" چہ د صوبہ سرحد د لاک کر فیتھ
 صاحب ہو مینے دوست و و او امیر ملک تہ تے رور و یلی و و قبضہ
 کنس داغ۔ امیر ملک کر فیتھ تہ او وے چہ کند او پورے بہ سرک
 در کرم۔ حاجی صاحب د امیر سازش نہ خبر شو۔ امیر ملک لہ تے
 جرگہ و استولہ چہ قوم سرہ غداری او نکرے ترقیامتہ بہ دے
 ناموس د بد ووی۔ لیکن امیر ملک او نہ منل جرگے لہ تے دھوکہ
 ورکڑہ چہ د ایا پورے خلق و دروغ تری دی۔ زہ بہ ہیچرے فیر کیا
 لہ خیل ملک کنس سرک ورنکرم۔

۱۹۳۲ء کنس د امیر ملک پہ صلاح حلیمز و کند او کنس د بر
 مہمند و یو لوہار د و رانی د پارہ قصدا او بوتلو۔ د ماسل خان
 امیر ملک لہ سرے و او استولو چہ د ادب نہ او نکرہ۔ امیر ملک و تہ
 جواب کنس او وے چہ لاس مو خلاص تہ چہ کوئے شے اوکڑہ۔

یہ دے رت جواب باند مہمند پوی شوچہ ایئر ملک ضرور فینکیا
سرہ دسک جو رولو سمجھوتہ کریدہ۔

عثمان خیل قوم حاجی صاحب سرہ صلاح اوکڑہ۔ قومی لبیکرے
جمع کرو۔ دایئر ملک پہ کورے اور اولکولو۔ ایئر ملک دصوبہ سر
گورنر گرفتہ لہ راغی چہ دورہ داد وخت دے۔ گندا اوتہ کہ سرک
خیجے۔ حلیمزی او ترکزی دوارہ قومونہ سرک درکولوتہ تیار دی۔

۱۹۳۳ء کبسن دصوبہ سرحد گورنر گرفتہ دوہ بریکین مہمند
باندے حملے دیارہ واستول۔ دینر نکیانو فوج ایئر ملک پنجو ووزو کبسن
گندا اوتہ اور سولو۔ حاجی صاحب او بر مہمند چہ دالمیرپہ غداری خبر
شہوہ۔ نو حاجی صاحب دانکرینا فو خلاف دجہاد اعلان اوکڑہ۔ اولبیکرے
جمع کرے۔ پہ گندا اوتے حملہ اوکڑہ۔ فینر نکیانو دبر مہمند لبیکر دالمیر
ملک پہ ذریعہ پہ جرکو مڑکو ایسار کرو۔ پہ دغہ دوران کبسن ۲۵ ورز
کبسنے گندا اوتے پورے سرک جو کرے۔ حاجی صاحب دینر نکیانو پہ فوج
حملہ اوکڑہ۔ جنگے ورسرہ بخت کرو۔ فینر نکیانو دافغانستان بادشاہ
تہ اوے چہ مٹون متکبسن صلے اوکڑہ۔ حاجی صاحب دافغانستان د

بادشاہ پہ صلاح نیرنگیا نو سرہ صلح اوکرو۔ پہ دے صلح کین نیرنگیا نو
 مہمند تہ دا شرط کینو دو چہ زہ بہ خیل نوخ کنداؤ نہ او با سم تا^{سو}
 بہ ورتہ خہ نہ وائی سرک بہ نہ درانہ وی او امیر ملک بہ د وطن نہ
 نہ شری۔ دوی دا خبرے او منیے او انگریزان پینسورتہ والپس راعہ
 ۱۹۳۵ء کین د کوزو مہمند خیلو کین د کنداؤ د سرک پہ تھیلو
 ورنہ راعلہ۔ د بر مہمند خلقو لہ موعہ پہ کو تو ورغہ هغوی هسے
 ہم د دے سرک برخلاف د د هغوی وے بنہ بہ داوی چہ دا سرک ورا^{ون}
 کرو چہ د جکرو بنیاد و رک کرو۔

بادشاہ کل فضل اکبر خان سرہ د بر مہمند یو ورکو تے بسکو کرو
 تر دھند د کنداؤ پہ سرک تے یو خو پلونه وراں کرو۔ نیرنگیا د پلونو
 پہ ورا فو لو خفہ شو پہ مہمند تے لام او ترو۔ درے بریکیدہ نوخ تے
 مہمند تہ واستولو۔ حاجی صاحب د نیرنگیا نو خلاف د جھو اعلیٰ
 اوکرو۔ او د مہمند بسکرتے د نیرنگیا نو د بسکر مقابلے د پارہ کنداؤ
 تہ راوستو۔ دے غزا کین حلیمزو او ترنگزو د نیرنگیا نو مرستہ اوکرو۔
 کنداؤ پوسٹ خو هسے ہم رو مینے سرک جو روو۔ دے حل نیرنگیا نو مہمند

تہ لوئے لوی تہینکو نہ اور لوی لوی تو پے داغے کرے ۔ دپاسہ
 نہ بہئے پر عہدہ غور زول او دلاندے نہ بہئے پرے د تو پو کولہ باری
 کوئے ۔ حاجی صاحب چہ د انگیرا نو دے قور تم تہ او کتل نو مقابلے دپا
 پچنلہ غلٹے نہ راغے ۔ حضرت بادشاہ کل صاحب فضل اکبر د فیر نکیانو
 د لسنکو مچہ او نیوہ ۔ پہ مہمند د آفرین شی چہ پہ تش قویکے د انگیرا نو
 د تو پو مشین کنونو تہینکو نو او او تکر مقابلہ کولہ ۔ فیر نکیان چہ پوی شو
 چہ دے حل ہم مہمند لہ شکست نہ شور و کرے او د گند او نہ سہک باجو
 او د چترال سہک تہ نہ شور سوئے نو خیلو مخبر اولہئے ر پئی ور کرے
 چہ کومہ مورچہ کنس بادشاہ کل صاحب وی پہ ہغہ مورچہ سپین
 خادر او غورہ وی چہ مون پرے بمباری او کر و او فیصلہئے او کر و ۔ د
 مخبر انو کنس یو حلے محبوب ملک موئی خیل د بادشاہ کل صاحب پہ سنگر
 پت سپین خادر غور و و ۔ فیر نکیانو پہ دغہ سنگر باندے منختہ کولہ
 باری او کرہ خوش قسمتی نہ د کولہ باری نہ لک رو مچے بادشاہ کل صاحب
 یوے سمسے تہ ننوتے وو ۔ صحیح سلامت پیم شو ۔

دے حل فیر نکیانو پہ مہمند د یو ظلم را بنکتہ کرے وو ۔ د او تکر نہ بہ

یہ اور کلوٹکی بمونہ ددوی پہ درمندونو او کورونو غور زول - ہر تہ
 بہ تے ورلہ سوزول - چینے تالا ورتہ او دھندونو کبش بہ تے ورتہ داسے
 بمونہ را غور زول چہ او بہ تے ترینہ مخے سرہ بھر او غور زولے - او
 کندے کندے بہ تے کپرو - دادو و لوکبش بہ تے ورتہ دزھر بمونہ
 غور زول - او دغازیانو پہ مسمو بہ تے کولہ باری کولہ - بیاتے پرے دزھر
 کیسونہ پرے بنودل - دداسے ظالم دشمن مقابلہ حاجی صاحب دگوری
 پہ لنگر کولہ - دپر نقصان نہ پس فیر نکیانو د فحقی غر درہ کبش خیل
 سیک تیر کپرو - د مہمٹ د لنگر وار تہ قدرے خطاشو لیکن د عثمان خیل
 قوم ۵۰ کسہ غازیان داوچے ژورے سر باندے مورچہ تپیکلہ کپرو - د فیر نکیانو
 کائیڈ پلٹن چہ دے مورچے تہ اوختہ او دغازیانو امداد لہ چہ ۵۰ غازیان
 نور را ادرسیلا غازیانو پرے حملہ اوکپرو د کائیڈ پلٹن د افسرانو خدائی پاک
 دار خطا کپرو - دادو د غازیان تے ستر کونہ پہ زر کونو بشکارہ شو - او
 داتے یقین راغے چہ مونہ قتل بہ ساعت کپھری لہ مرہ کپری - دوی
 خیل کیمپ تہ خبر و کپرو چہ دشمن بے شانہ دیر زیات دے پہ اوچے ژورے
 سختہ کولہ باری اوکپری - ہغوی بمباری اوکپرو - کائیڈ پلٹن کبش چہ تہ

پہ توپکِ دِراسرہ مقابلے کرے دے۔ حوٰنِ ملک کبش تاحوٰنِ دِکوئی
 پہ لبکر دِاٹھ میاشتے لاندے باندے بمباری دِ توپوا و تھیکونو گولہ
 باری ولے کوئے۔ چہ پہ دے ظلمون بہ دے زہہ یخ نہ شو نو بیابہ دِ
 ورباندے دِ زھر و دِک کیسونہ راپر یخودہ۔ دا کو م مذہب کبش و واؤ
 دِ صوبہ سرحد کورنر چپ پاتے شو۔

دے جرگہ کبش دِ مہمند و او نیرنگیانو صلح اوشوہ۔ دِ نیرنگیانو
 فوج گنداؤ نہ دالیں داغے۔

۱۹۳۲ء نہ تر ۱۹۳۶ء پورے چہ مہمند و ٹومرہ غزاگانے
 انگوریناوسرہ کریدی۔ دِ برتھکال استاد سبز علی جان دِھغہ تلو
 غزاگانو حال ۱۹۳۶ء کبش منظوم کریدے۔ ہغہ چار بیتہ دادہ:-

جنلہ جور شو پہ مہمند غون کیدی عقلمند و

مُسلم سرہ پہ عنادری تلہم دافتنہ انگین

کوی ظلم انگورین

پہ دے جور شو نو جنلہ دا او ویل فیرونلہ

تیرہ دُمہ یوسرک زہ پہ مہمند کبش آخوانہ

قصہ و اورئِ لہ مانہ
 بیا دوی ملک المیر راؤ غو بنتو شریو
 دھنہ پہ مصلحت بانہم دا تجویز پسند وو
 جنٹ جو رشوپہ مہمندو
 بیالات چہ وو کرفت بیچے کسیتی۔ دُورمت
 ددوی پہ حوالہ کرہ دے بیان ننتہ انگیز
 کوی ظلم از کوریز
 ملکری حلیم زی وُو بل خواتہ شرکزی وُو
 سرک بانہ پنکرہ دگینتو بیچو کرنگار وو
 ملک المیر عنداد وو
 سرکے تر کندانہ بیاتیر کو لو احبابہ
 المیر ملک پہ مرستہ د انگیزانو بند پہ بندو
 جنک جو رشوپہ مہمندو
 سرک تر نختی پورے دوی بوتلو کہے کورے
 حرص کنس قول اختہ وود لچے دام کنس تختلی

اوس کوم خواتہ جہ زہلی
 فرزند د حاجی صاحب خبر شو پرے نائب
 جناب فضل اکبر د ملا تاو کوئے مکر بند و
 جنگ جو رشو پید مہمند
 دے را غلو تر دینہ بنہ ئے نہ وہ ورتہ تنہ
 سیک دُور ایند نو حکم د کو و پرے سرتیز
 کوی ظلم انگریز
 بیار اغلو غلہ نئی تہ غور کید دے قیصے تہ
 حمونہ باچا اکل د خان سرہ کر و عثمان خیل
 دشمن سرہ کری ذیل
 سیک چہ وُرانی د لو المیر پرے خبر شولو
 دستی را غلو انگریز تہ ترہر رخہ و پرے بند و
 جنگ جو رشو پید مہمند
 بیادرے بر کیدہاہ فوج روان شولو پید موج
 کندیاب کبش شود داخل راقلہ د خیالہ پہ لیکن

المیر ملک نے سروو ددوی نہ ہم غٹا شمر دو

پہ حد کنس د مہمند کھسے واپو لاس

غازیانو کوزاوپاس

جهازونہ نے پر پرواز کرہ دجنگ پہ نور ساز کرہ

کوہ لے بمباری پر ذرم پرق چو د ناپسند

جنگ جو رشوپہ مہمند

جهازونہ یرے بمبارو د توپو غر بمبارو د

مٹو کو تنہا ریکس راتللو بہ خونریز

کوی ظلم انکریز

پہ دوی کنس یو جاسوس دو بازو نو کنس تیوس دو

نوم نے محبوب کل دو دھغہ واورئی گفتا

پہ مرستہ و د سرکار

دھمائیہ پلٹنے حال حبا وادری فلحال

غازیانو داکوتہ کوہ دلہ کے ورک شوے خونہ

جنگ جو رشوپہ مہمند

د انگریز د فوج کپتان داو غوخت دا حیوان
چہ نوم نے محبوب کل دو دیل سنگریز سرہ یوسنگریز

کوی ظلم انگریز

دیلے دے جاسوس ہم دے خبیث منحوس
دیل داوچے دژورے پہ مورچے زہ سپین خا

غورہ دُمہ برابر

خادرے کھوپر خور ہم دے جاسوس غل خور
مبارے پر شروع کرو ہمہ دے مورچے تہ برندا

جنگ جو رشویہ مہمند

پرے سختہ بیماری کپہ ور پینہ د شواری کپہ
مباردا سے مثال دو کله کور کے لکھ تیز

کوی ظلم انگریز

غازی فضل اکبر مورچے نہ برابر

سالم شور ابیرون داد و حدت د باغ بلیل

ذلیل شو محبوب کل

غازیا نو کرہ غور زنگ فو حو نہ دَ فرنگ

پہ ماتے بانہ سر کرہ دَ غازیانو داسے خوند

جنگ جور شو پہ مہمند

نخعی دَ غریہ خواکین باور کہ تہ پہ دا کرے

جگرہ ہسے شروع شوہ قتلید بہ خاوعا

برے غواہم دَ اسلام

فرزند دَ ماسل خان و چہ نوم ئے امین جان و

سود خیل لبیکرہ پر راتا و شو عقلمند و

جنگ جور شو پہ مہمند

پکین نعرہ تکبیر و دشمن لہ دَ تعزیر و

پہ لاس کین نشانہ و بیلے کرے ریز میر و

کوی ظلم انحریر

دوہ درے سوہ غازیان دَ تورے برادران و

حاجی دَ ترنگز و صاحب دَ اوپہ برکت و

صاحب دَ ولایت و

پیرے دو ظلم د سرکار جہاز و فونہ د واد

د تپو د جہاز و فونہ حساب و و پکنس د لہند

جنگ جو ر شوپہ مہمند

سکرمان اوہم ہند ان د راجپوت او مرہٹیا د

سینا پکنس ہم دیر و خوشیا کا پر ورتلہ تیز

کوی ظلم انگریز

شہ نے قتل کرہ مردار فوجونہ د سرکار

پراتہ پری پری د واد دند و کرو کریں

کوی ظلم انگریز

مغل نوم نے یو حوان و اسلام باند قربان و

یو نے او و لشت فیر کے بیاتر دستی پر بکریں

و میل اللہ اکبر

فوجونہ د انگریز انو پہ ماتے و و سامعانو

آداز نعرہ تکبیر بہ د غازیانو پر سو گند و

جنگ جو ر شوپہ مہمند

آخر کین کر لیت حاجی صاحب نہ پت

ورولینہ بودند و دے پہ چود غم مہین

کوی ظلم انکریں

مونی لالت یو والی بلی خاص صلح لہ راغلی

راغلی یو ستا ورنہ کہ نہ اوکری اجازت

کو و درتہ منت

حاجی صاحب دستخط تحریر کر لو یو خط

قاصد پہ حوالہ شودا تحریر خورے دقت

جنگ جویشو پہ مہمند

تو مونو تے کر و پیش ویلے وخت راغلو دُعیش

انگریز شولو پنبیماں معلومہ داچہ سخت ژوند

جنگ جویشو پہ مہمند

نوجونہ شو و ایس دروغ نہ و ایم بکس

عاصی سبز علی جان پخیلو وینوشونز بخیز

کوی ظلم انکریں

۱۹۳۴ء کب کب د ترنگز و حاجی صاحب بیمار شو علاج د پاره کابل
ته لاړو۔ هلته د بادشاه میلمه شو۔ صدر اعظم هاشم خان وړ
ستړی مشی له راغی شاهي ډاکټرنه ئے علاج شروع کړو۔ د ډاکټر
په صلاح حاجی صاحب غاښونه او ویستل۔ لیکن څه خاص فایده ئے
اونشو دغه وړ د کب کب د ترنگز و حاجی صاحب دوست محمود سنجری
کابل کب کب دو۔ هغه ورته دارای وړ کړو۔ حاجی صاحب بڼه به داوی
چه ته په وخت مهند ته والیس لار شئی۔ تاسو عمر خورپے دے۔
دارو دربان دے اثرند کوی۔ حاجی صاحب د حکومت په موټر کب
جلال آباد ته راغی۔ د جلال آباد نه مهند ته راغی۔ په ۱۴ د ستمبر
۱۹۳۴ء د دے فانی دنیا ته سفر او کړو۔ غازی آباد مهند کب
وصیت مطابق بنج کړے شو۔

د حاجی صاحب د وفات خبر چه پینیا ورته رااوړیدئ مخه سره
پینیا ورنسهر او قتل هندوستان کب مامی هرتال او شو۔ او
غائبانه جنازه ئے حای په حای ټولو نسهر و کب او شو۔ د حاجی
صاحب د وفات په حقله چه کومه چار بته فزیه شاعر و یله ده هغه

بہکتی چار بیتہ

راحتی چہ درلہ خونہ

د ترنگز و حاجی صاحب پہ سفر حینہ

قاصد غم را در و خبر را حی شویہ جہا کینر شور و شرخا ززل شوکھا لکہ محشر را حی

چہ درلہ خونہ - پہ سم سوات کینر اخبار اوگر حید نہ

جرمکے جرمکے قول مہنداشتر حاجی صاحب تہ خراما شو دویہ غمہ سرگردان شو

راحتی چہ ولہ خونہ - پہ دیر مینت حاجی صاحب رضا کوینہ

پہ دیر مینت نہ رضا کینر دد جہانہ رخصتینر بی جدائی داغلہ جدا کینر

بیلتون ظالم تے خواہ مخواہ چالان کوینہ

دایو سید بل ججاری دو اصلی مقال ترنگزی دو ہجرت کرے اوغازی دو

راحتی چہ ولہ خونہ - حکمہ پہ کرم قول جہا اولہ زید نہ

بیلتونہ ستاناکر ددرارے قول مرید صاحب ژاپی میند دد حامن راوی

لکہ صاحب د ترنگز و راویہ دونہ

د اسلام باع کینر یو کلاب جلوہ نما لکہ آفتاب ترنگز غازی عالیجناب

هغه بنيائسته مڪلاپ خزان اُورڙ وٽه

ڏيڻينا ورن خلق پر خبر شو تماڙا ڀيه ڀرياد سر شو ڏه پره غنه ڪور وڪر شو

هر تال اوڪر وهر چا بت ڪرل دوڪا ٺونه

وارد صاڙ غزا ٿيڻ شو ڀه اڙيڪ مهڻد غم ڏيڻ شو شيرين بن خاڙ ڪيڻ ڏيڻ شو

اوس دسرحد ڀه سر به ڇوڪ ڪري جهڙو نه

نر ڀه دُعا ڪئي لاس ڇٽ خالق دور ڪاندي جنت ڀه بادشاه ڪل شه برکت

ڦريو! بس ڪه دا دُغم ڪا ٿونه

راحتي ڇه ورله ٺونه

د ترنگز و حاجي صاحب نه دره حامن پاتے شو (۱) بادشاه ڪل

فضل اڪبر. (۲) فضل شاه صاحب. (۳) فضل معبود. (۴) دوه لونڙه

ڇه ترنگز و ڪيڻ واده دي. حامن ڪيڻ بادشاه ڪل فضل اڪبر ڏيڻ

نوم رو بنانه ڪويده. پاڪستان ڇه جوڙ شو. بادشاه ڪل صاحب

دسرحد حڪومت هغه ٿولے پابندي لڙے ڪڙے ڪوم ڇه پونيڪيا

لڳوے وے. بادشاه ڪل صاحب سره دڦيلو روڻو ڏيڻا ورته راڻه

ڏيڻا ڀه مال ڪيڻينا ستو. ۱۹۴۱-۴۹ ڪيڻ د صوبه سرحد مسلم

لیک صدر شو۔ د کشیر غزالہ نے خیل کشر روور فضل شاہ بار شاہ کل
د مہمند لبیک سرہ واستولو۔ قزو غازیانو بنہ پہ نرہ غزا اوکړه۔
د ترنگز و حاجی صاحب مازونا نو کبش غازی حاجی محمد امین شاعر
مشهور مازون دے۔ ترنگز و کبش د حاجی صاحب جماعت کبش دیر دے
امر معروف کوی۔

د اشعار د قبلہ حاجی صاحب ترنگز و په یاد کبش
په کال ۱۹۳۷ کبش ولی محمد طوفالیکلی دی۔

توره تیاره شپه واته کهوریکي سحرڅه شو؟
خدايه د مہمند و د افق هغه غرڅه شو؟
اُف د ترنگز و قبلہ حاجی صاحب وفات شو
زړه م چرته لا پوله سينه م جگرڅه شو؟
مونږ چه پس له ديدو اسويلو و بيا موند له
چاراڅخه يورو نا کھانه ا شړڅه شو؟

ستر که د وطن پخیل نظر پسے رندی کی
 تشہ دہ سیپی ہغہ خلندہ کھر خہ شو؟
 چالہ دے چمنہ پہ علا کل د مراد مات کرہ؟
 اُنا د فیر نکیا نو پہ سرونو شر خہ شو؟
 بنہ وارہ بیر دے چہ بیر زمرے ترے لارہ
 غائبی بوہت ولاہ پہ تعجب دی چہ غر خہ شو؟
 جو نہ کہ حلی دی کہ بھی دی سر کو بی کا
 بنجے نارینہ ور پسے ڈاری چہ مر خہ شو؟
 میر چہ تر پروندہ د حاکمو د قافلے و
 ن ہغہ بوہا ضعیف سپین دیرے بشر خہ شو؟
 اوس بہ نکیالی فخر د چا پہ مشی کرہ؟
 اے د وطن زمکے ستا پیا ورے پسر خہ شو؟
 عقل د لندن د سیاست ور تہ حیران و
 ہغہ د خیل دور سرت ریا یہ ہنر خہ شو؟
 ادش بہ د باطل پہ فح خیرہ ور کوئی شوک؟

تل چہ بہے دے غیر و آخستلو خبر۔ خہ شو؟
 بیاپہ کور اختر شود یورپ د مہرجبانو!
 تورہ دینے ژاری چہ تانی د حیدر خہ شو؟
 بیاراتہ نیولے دے دینمن نشتر پہ لاس کبسن
 خہ شودر ملتونے۔ د ملت د پھر خہ شو؟
 لاموپہ سینو کبسن تودے دینے سرے نہ دی
 هغه چہ باعث د التھاب وو مگر خہ شو؟
 چا مولہ سر و نو نہ پتکے د شرف کوز کھو؟
 خیر د مسلمان او دشمنانوتہ شر خہ شو؟
 ویردے سر کوبی ده مامتونہ دی ژراده
 هیت کوئے نہ شو پاکہ خدا یه ستا رضا ده

د حاجی صاحب سخاوت :- د حاجی صاحب د سخاوت بہ د
 دے نہ نور زیات خہ مثال پیش کو چہ دوی پہ مہمند کبسن خیل
 قول کور مال اسباب پہ لارہ د خدای تہ کبسن دے وارے بوت کپے وو۔

مقاصد

د ادبی قوٰی صوبه سرحد

- (۱) د پښتو ادب له ترقی وړ کول -
- (۲) پښتنو خلمو ته د تقریر کولو وړتیا پیل کول -
- (۳) امیانو ته په پښتو، اردو، عربي، انگریزي او فارسي ژبه کېنې حساب او لیکل لوستل علم و هنر پیل کول -
- (۴) کلوکېنې د کتب خانو او اخباراتو انتظام کول -
- (۵) د پښتو ژبې بڼه، نظمونه او نثر بڼه مضامین قوم ته د کتاب په شکل کېنې پیل کول -

(په کتابت د فضل و دود کاتب برتاکال)